

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 442

**Wyzwania w zarządzaniu kosztami
i dokonaniami**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Joanna Świrska-Korlub, Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania

znajdują się na stronach internetowych

www.pracnaukowe.ue.wroc.pl

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska

(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-597-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław

tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl

www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Wioletta Baran: Rachunek kosztów w generowaniu kosztowej informacji zarządczej w podmiotach leczniczych / Cost accounting in generating cost management information in health care entities	11
Barbara Batóg, Jacek Batóg, Wanda Skoczylas, Piotr Waśniewski: Identyfikacja kluczowych czynników sukcesu na potrzeby zarządzania dokonaniami przedsiębiorstw sektora produkcji artykułów spożywczych / Critical success factors identification for performance management of companies in food production sector	21
Bogusława Bek-Gaik, Bartosz Rymkiewicz: Model biznesu w raportowaniu zintegrowanym / Business model in integrated reporting	32
Renata Biadacz: Prezentowanie informacji na temat społecznej odpowiedzialności w zakresie ochrony środowiska w sprawozdawczości zewnętrznej przedsiębiorstw przemysłu przetwórstwa tworzyw sztucznych / Presentation of information on social responsibility of environmental protection in external reporting in enterprises of plastics processing industry	52
Anna Bialek-Jaworska: Zróżnicowanie kosztów kształcenia w szkołach wyższych a ich finansowanie / Differences in higher education costs and their financing	61
Jolanta Chluska: Kontrola kosztów w jednostce mikro / Cost control in micro entity	75
Dorota Czerwińska-Kayzer: Memoriałowe i kasowe wyniki przedsiębiorstwa w ocenie jego działalności na przykładzie przedsiębiorstw produkujących pasze / Accrual and cash results in assessment of company activity on the example of enterprises producing feed	83
Marcin Czyczerski, Sebastian Lotz: Rola przywództwa w zarządzaniu dokonaniem / The role of leadership in performance management	93
Izabela Emerling: Budżetowanie kosztów a zarządzanie podmiotem leczniczym / Budgeting costs vs. management of health care facility	102
Wiktor Gabrusewicz: Koszty prac rozwojowych w dokonaniach przedsiębiorstw / Development works costs of enterprises accomplishments	112
Marek Gajewski: Zastosowanie taksonomicznej analizy struktury kosztów rodzajowych do oceny poziomu koherencji działań podmiotów leczniczych / The use of the taxonomic analyzes of cost structure to an assessment of the coherence level in hospitals	122

Rafał Jagoda: Wpływ sezonowości na koszty i przychody przedsiębiorstwa z branży budowlanej / Seasonal impact on costs and income of enterprises in the building industry	136
Elżbieta Jaworska, Grzegorz Bucior: Koszty w przedsiębiorstwach hotelarskich / Costs in enterprises from hotel industry.....	146
Jacek Jaworski, Marek Witkowski: Podstawy koncepcyjne strategicznej karty wyników dla spółdzielni mieszkaniowej / Conceptual basis of Balanced Scorecard for housing cooperative	155
Magdalena Jaworzyńska: Znaczenie perspektywy interesariuszy w zarządzaniu strategicznym zakładem opieki zdrowotnej na przykładzie samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej w Puławach / The role of perspective of stakeholders in the strategic management of health care facility on the example of health care in Puławy.....	165
Beata Juralewicz: Identyfikacja i wyodrębnianie przychodów i kosztów przewozów o charakterze użyteczności publicznej w przedsiębiorstwach transportu samochodowego / Identification and distinction of revenues and costs of public utility transport in bus enterprises	175
Marta Kołodziej-Hajdo: Kontrola zarządcza w jednostkach administracji publicznej – aspekty praktyczne / Management control in government administration units – practical aspects.....	184
Bartosz Kołodziejczuk, Magdalena Szydelko: Benchmarking w zarządzaniu kosztami przedsiębiorstwa / Benchmarking in business cost management	194
Roman Kotapski: Ośrodki odpowiedzialności i miejsca powstawania kosztów w przedsiębiorstwach wodociągowo-kanalizacyjnych / Responsibility centers and cost centers in water and sewerage companies.....	203
Robert Kowalak: Mierniki dokonań w kokpitach menedżerskich przedsiębiorstwa / Performance indexes in dashboard	213
Marcin Kowalewski: Systemy rachunku kosztów w <i>lean accounting</i> / Cost accounting of lean system.....	222
Justyna Kujawska: Koncepcja pomiaru efektywności podmiotu leczniczego / Effectiveness measurement concept of hospitals	230
Dorota Kuźdowicz, Janina Jędrzejczak-Gas, Paweł Kuźdowicz: Raportowanie przepływów strumieni wartości w systemie ERP / Reporting value stream flows in the ERP system.....	240
Paweł Kuźdowicz: Zastosowanie obliża kosztowego w analizie odchyleń przedsięwzięcia / Cost obligation of an enterprise	249
Zbigniew Leszczyński: Analizy wartości cyklu procesów w programie redukcji zużycia zasobów produkcyjnych (kosztów produkcji) / Value analysis of process cycle as a part of production resources reduction program (production costs)	258

Grzegorz Lew: Koszty klienta w przedsiębiorstwach handlowych / Customer costs in commercial companies	270
Krzysztof Małys: Analiza struktury kosztów w publicznych szkołach wyższych w Polsce / Cost structure analysis in institutions of public higher education	278
Jarosław Mielcarek: Falsyfikacja tradycyjnego modelu rachunku kosztów docelowych / Target costing traditional model falsification	290
Andrzej Niemiec: Identyfikacja krytycznych czynników sukcesu (CSFS) za pomocą macierzy istotności-sterowalności (<i>Relevance-Manageability Matrix</i>) na przykładzie firm sektora transportu lądowego / Identification of critical success factors by Relevance-Manageability Matrix on the example of land transport sector companies.....	304
Maria Niepłowicz: Analiza porównawcza zastosowania zrównoważonej karty wyników w podmiotach leczniczych / The use of Balanced Scorecard in health care organizations. Comparative analysis.....	317
Bartłomiej Nita: Krytyka zrównoważonej karty wyników / The critique of Balanced Scorecard	325
Bogdan Nogalski, Przemysław Niewiadomski: Próba wyceny innowacji uelastyczniającej technologię wytwarzania / Attempt to evaluate innovation making manufacturing process flexible.....	334
Edward Nowak: Pojemność informacyjna rachunku zysków i strat małych jednostek gospodarczych / Information capacity of profit and loss accounts in small economic entities.....	349
Ryszard Orliński: Rachunek kosztów pacjenta na przykładzie szpitala / Cost accounting of patients on the example of hospital.....	358
Sabina Rokita: Możliwości wykorzystania strategicznej karty wyników w zarządzaniu działalnością innowacyjną przedsiębiorstwa / Possibilities of use of the Strategic Scorecard in enterprises innovative activity management.....	368
Jolanta Rubik: Wytyczne i uregulowania raportowania społecznej odpowiedzialności / Guidelines and regulations of corporate social responsibility reporting.....	379
Wojciech Sadkowski: Przegląd dotychczasowych modeli rachunku kosztów jakości / Review of existing models of quality costs calculation	388
Beata Sadowska: System pomiaru dokonań w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe – proces przygotowania i implementacji / Achievements measurement system at the State Forests National Forests Holding – process of preparing and implementation.....	399
Dorota Śładkiewicz: Nośniki wartości i ich rola w procesie kreowania wartości przedsiębiorstwa / Value drivers and their role in creating enterprise value.....	408

Aleksandra Sulik-Górecka: Wyzwania w rozliczaniu kosztów na potrzeby dokumentacji cen transferowych / Cost accounting challenges regarding transfer pricing documentation	417
Anna Surowiec: Rachunek kosztów działań jako jedna z metod zarządzania kosztami łańcucha dostaw / Activity-Based Costing as one of the methods of supply chain management	428
Waldemar Szczepaniak: Przychody z działalności badawczej jako miernik dokonań szkół wyższych – analiza w odniesieniu do wielkości relatywnych / Revenues from research activity as a measure of achievements of universities – analysis in relation to the relative value	438
Olga Szolno: System monitorowania realizacji celów w samorządowej jednostce budżetowej / System of monitoring the objectives achievements in self-government budget unit	447
Alfred Szydelko: Rola rachunkowości finansowej w pomiarze dokonań / The role of financial accounting in performance measurement	459
Lukasz Szydelko: Ekonomiczna wartość dodana w bankach spółdzielczych / Economic value added in cooperative banks	468
Joanna Świerk: Analiza gotowości polskich miast do wdrożenia strategicznej karty wyników / An analysis of readiness of Polish local authorities for implementation of Balanced Scorecard	478
Monika Ucieszńska: Pomiar w kontroli zarządczej funkcjonującej w administracji podatkowej / Measurement in management control in tax administration	487
Piotr Urbanek: Strategie uniwersytetów publicznych w Polsce – próba oceny / Strategies of public universities in Poland – an attempt to access	500
Piotr Wanicki: Innowacje jako źródło wartości przedsiębiorstwa / Innovation as a source of enterprise value	510
Lidia Wiatrak: Badanie satysfakcji klientów w kontekście zarządzania jakością w organach administracji podatkowej / Study of customer satisfaction in the context of quality management in the authority tax administration .	519
Marcin Wierzbiński: System zarządzania dokonaniem a model biznesowy / Performance management system vs. business model	533
Grzegorz Zimon: Koszty zarządzania kapitałem obrotowym w przedsiębiorstwie handlowym / Performance management system vs. business model	552

Wstęp

Zmiany zachodzące na rynku, związane z coraz większą konkurencją, powodują, że przedsiębiorcy szukają rozwiązań dotyczących nie tylko utrzymania się na nim, lecz również rozwoju, co ma służyć poprawie ich pozycji względem innych jednostek gospodarczych. Zarządzanie kosztami i pomiar dokonań stanowią istotny element systemu podejmowania decyzji w przedsiębiorstwach. Są one stosowane w przedsiębiorstwach nie tylko dużych, ale również średnich i małych. Każda działalność jednostki gospodarczej generuje koszty, które powinny być pod stałą kontrolą zarządzających. Jest to temat wciąż aktualny w artykułach naukowych publikowanych w Polsce i na świecie, poruszany zarówno przez teoretyków, jak i praktyków.

Niniejszy zeszyt Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu jest poświęcony zagadnieniom zarządzania kosztami i pomiarowi dokonań. W związku z tym zawarte w nim artykuły dotyczą dwóch odrębnych tematycznie obszarów:

- zarządzania kosztami,
- zarządzania dokonaniem.

W obrębie każdego z nich zaprezentowano problemy zarówno teoretyczne, jak i praktyczne dotyczące systemów kosztów w podejmowaniu decyzji, mierników dokonań, raportowania dokonań.

Artykuły poświęcone zarządzaniu kosztami mają głównie charakter praktyczny. Ukazują przypadki jego zastosowania w szpitalu, podmiocie świadczącym usługi komunalne, szkole wyższej oraz w organach administracji podatkowej. Skupiają się również na rozważaniach poświęconych kontroli kosztów w jednostkach mikro, wprowadzonych do ustawy o rachunkowości w 2014 roku.

Teksty związane z tematyką zarządzania dokonaniem są połączeniem rozważań teoretycznych z empirycznymi. Dociekania teoretyczne dotyczą zagadnień pomiaru dokonań, raportowania dokonań, zastosowania narzędzi, jakimi są zrównoważona karta dokonań, budżetowanie, oraz kreowania wartości przedsiębiorstwa. Artykuły związane z wdrożeniem zarządzania dokonaniem w jednostkach gospodarczych dotyczą takich podmiotów, jak: zakład gospodarowania odpadami, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty lecznicze, banki.

Redaktorzy zeszytu mają nadzieję, że opublikowane w nim artykuły będą inspiracją do poszukiwań nowych rozwiązań w obszarze zarządzania kosztami i dokonaniem, a jednocześnie pomogą rozwiązać problemy związane z ich wykorzystaniem w wybranych organizacjach.

Robert Kowalak, Marcin Kowalewski, Piotr Bednarek

Renata Biadacz

Politechnika Częstochowska
e-mail: rbiadacz@zim.pcz.pl

**PREZENTOWANIE INFORMACJI
NA TEMAT SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI
W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA
W SPRAWOZDAWCZOŚCI ZEWNĘTRZNEJ
PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU PRZETWÓRSTWA
TWORZYW SZTUCZNYCH**

**PRESENTATION OF INFORMATION ON SOCIAL
RESPONSIBILITY OF ENVIRONMENTAL PROTECTION
IN EXTERNAL REPORTING IN ENTERPRISES
OF PLASTICS PROCESSING INDUSTRY**

DOI: 10.15611/pn.2016.442.04

JEL Classification: M40, M41

Streszczenie: Od lat 70. XX w. toczy się dyskusja na temat zrównoważonego rozwoju i ukierunkowania działalności jednostek gospodarczych na aspekty społeczne, ekonomiczne i środowiskowe, związane z podejmowaniem dobrowolnych działań w odniesieniu do środowiska naturalnego. Odpowiedzią na wyzwania stawiane przez koncepcję zrównoważonego rozwoju jest społeczna odpowiedzialność biznesu. Wyrazem społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa w zakresie ekologii jest przede wszystkim troska o dostarczanie wyrobów i usług bezpiecznych dla odbiorcy i dbałość o środowisko naturalne. Celem artykułu jest prezentacja kwestii raportowania środowiskowych aspektów przez wybrane spółki przemysłu przetwórstwa tworzyw sztucznych. Badania przeprowadzono na podstawie analizy literatury przedmiotu oraz analizy sprawozdań z działalności wybranych spółek przemysłu przetwórstwa tworzyw sztucznych. Przedstawiono praktyki stosowane przez wybrane podmioty do prezentowania informacji na temat społecznej odpowiedzialności w sprawozdaniach zewnętrznych.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność biznesu, rachunkowość społeczna, zagadnienia środowiskowe.

Summary: Since the 70s of the last century there has been a continuous debate on sustainable development and directions of business entities on social, economic and environmental aspects connected with voluntary actions in relation to the environment. The aim of the article is to present the issue of reporting the environmental aspects of selected companies of plastics processing industry. The study was based on the analysis of the literature and reports of the selected companies of the plastics processing industry. The article shows the practices of selected entities to present information on CSR in external reports.

Keywords: corporate social responsibility, social accounting, environmental issues.

1. Wstęp

Funkcjonowanie podmiotów gospodarczych obarczone jest w dzisiejszych czasach wysokim ryzykiem, spowodowanym dynamicznymi zmianami zachodzącymi w gospodarce. Przemiany te, o charakterze społecznym, politycznym i ekonomicznym, spowodowały, że coraz większe jest zapotrzebowanie na informacje oraz przejrzystość działalności ze strony przedsiębiorstw. Wraz ze wzrostem świadomości społecznej rośnie zainteresowanie społecznym i środowiskowym aspektem prowadzenia działalności, dlatego też przedsiębiorstwa, chcąc zwiększyć swoją konkurencyjność na rynku, zmuszone są do prowadzenia działalności w sposób społecznie odpowiedzialny, czyli zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. Zobowiązane są zatem nie tylko do przestrzegania przepisów prawnych, ale także do inwestowania w kapitał ludzki, ochronę środowiska oraz zwiększanie dobrobytu społecznego. Wynika to z faktu, że w obecnych warunkach utrzymanie się i rozwój podmiotów zależy od osiągnięcia wysokich wyników ekonomicznych, jak również od akceptacji ich działalności przez otoczenie [Penc 2010, s. 10].

Wraz z rozwojem koncepcji „zrównoważonego rozwoju” oraz społecznej odpowiedzialności biznesu intensyfikowane są działania mające na celu m.in. powstrzymanie destrukcyjnego wpływu społeczeństwa na środowisko. Dąży się, aby wykorzystanie naturalnych elementów środowiska odbywało się zgodnie z wymogami ekologii i nie prowadziło do naruszenia równowagi ekologicznej. Działania te mają spowodować poprawę stanu środowiska, a przez to poprawić jakość naszego życia [szerzej zob. Biadacz 2014, s. 42-51].

Proekologiczne nastawienie przedsiębiorstwa może decydować o jego sukcesie na rynku krajowym i międzynarodowym [Grudzewski i in. 2010, s. 260]. Wraz ze wzrostem znaczenia i popularności koncepcji CSR wśród szerokiego kręgu interesariuszy przedsiębiorstwa, którzy oczekują, że jednostki gospodarcze będą dostarczały im informacji o swojej społecznie odpowiedzialnej działalności, rosną wymagania w stosunku do informacyjnej funkcji rachunkowości. Sprawozdania finansowe sporządzane dotychczas nie spełniają tych wymagań, gdyż nie są w stanie w sposób kompletny i wierny zaprezentować całokształtu działalności przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem jej społecznie odpowiedzialnego wymiaru. Pilną potrzebą było wypracowanie przez system rachunkowości rozwiązań umożliwiających dostarczanie informacji o sposobach i wynikach realizacji koncepcji CSR w jednostkach działających na rynku, co powodowało poszerzanie zakresu przedmiotowego dotychczasowej sprawozdawczości przedsiębiorstw o aspekty środowiskowe, społeczne i ładu korporacyjnego.

W artykule zaprezentowano rozważania dotyczące kwestii raportowania środowiskowych aspektów przez wybrane spółki przemysłu przetwórstwa tworzyw sztucznych. Badania przeprowadzono na podstawie analizy literatury przedmiotu oraz analizy sprawozdań z działalności wybranych spółek przemysłu przetwórstwa tworzyw sztucznych. Przedstawiono praktyki stosowane przez wybrane podmioty do prezentowania informacji na temat społecznej odpowiedzialności w sprawozdaniach zewnętrznych.

2. Geneza i istota społecznej odpowiedzialności biznesu

Społeczna odpowiedzialność biznesu jest odpowiedzią na wyzwania stawiane przez koncepcję zrównoważonego rozwoju wypracowaną w latach 80. przez Światową Komisję do spraw Środowiska i Rozwoju, powołaną przez ONZ w roku 1983 w celu zbadania w skali globalnej, jak działalność człowieka dotknęła środowisko naturalne Ziemi, oraz określenia aspektów ekonomicznych i społecznych tej działalności.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju, definiowanego jako rozwój, „w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie” [*Our common...* 1987], nabiera coraz większego znaczenia w debacie dotyczącej przyszłości środowiskowej, społecznej, ale również gospodarczej naszego globu, szczególnie teraz, gdy mamy do czynienia z narastającym kryzysem zarówno gospodarczym, jak i społecznym [Komunikat Komisji. Europa 2020...]¹. Wymusza to zmianę podejścia do przedsiębiorstw funkcjonujących na rynku, które jako członkowie globalnej wspólnoty są odpowiedzialne za jej uczestników i przestrzeń, w jakiej gospodarują. W coraz większym stopniu oczekuje się od przedsiębiorstw, żeby oprócz dążenia do maksymalizacji zysków i wartości firmy dla jej właścicieli, zajęły konkretne stanowisko wobec problemów społecznych i ekologicznych [Kamela-Sowińska 2009, s. 213]. W związku z tym, jednostki gospodarcze, aby przetrwać i być konkurencyjnymi, coraz częściej podejmują społecznie pożądane działania.

To dobrowolne, wychodzące poza wymogi prawa uwzględnianie w działalności przedsiębiorstw celów etycznych, społecznych i ekologicznych określane jest jako społeczna odpowiedzialność biznesu (*corporate social responsibility*) [Communication from the Commission..., s. 2]². Koncepcja CSR zakłada, oprócz ekonomicznych i społecznych aspektów, że przedsiębiorcy powinni prowadzić swoją działalność z jak największym poszanowaniem środowiska naturalnego.

W literaturze przedmiotu można spotkać się z wieloma różnymi ujęciami CSR³. Zdaniem Boulouta i Pitelis [2013] społeczną odpowiedzialność biznesu winno się postrzegać jako pomysł złożony, a zarazem dynamiczny, nieustannie ewoluujący w kierunku zmieniających się norm oraz oczekiwań społecznych [za: Galimska 2015, s. 19]. Jest to niejako efekt interakcji, z jakimi mamy do czynienia w przestrzeni gospodarczej, które zachodzą pomiędzy przedsiębiorstwami a ich ekonomicznym, środowiskowym i społecznym otoczeniem.

¹ Kluczowe wyzwania i obszary priorytetowe, w których biznes powinien przyjąć aktywną postawę na rzecz wsparcia przemian społeczno-gospodarczych w najbliższym czasie, zawarte zostały w raporcie „Wizja zrównoważonego rozwoju dla polskiego biznesu 2050”.

² Zagadnienia społecznej odpowiedzialności biznesu pojawiły się już w roku 1932, kiedy M. Dodd [1932] stwierdził, że „celem nowoczesnego przedsiębiorstwa jest nie tylko powiększanie zysku, ale także działanie w interesie społecznym”.

³ Ciekawy przegląd definicji społecznej odpowiedzialności biznesu w zależności od wymiaru znaczeniowego przedstawia [Galimska 2015, s. 21].

Natomiast zgodnie z ISO 26000 zasadniczą cechą CSR jest gotowość przedsiębiorstw do uwzględniania w swojej działalności kwestii społecznych i środowiskowych oraz gotowość do rozliczania się z wpływem tej działalności na środowisko i społeczeństwo. Wymaga to od przedsiębiorstw etycznego i przejrzystego działania, respektowania zasad zrównoważonego rozwoju, działania zgodnie z przepisami prawa oraz międzynarodowymi normami postępowania [Polski Komitet Normalizacyjny 2010, s. 3].

Aspekt środowiskowy (ekologiczny) społecznej odpowiedzialności biznesu, związany z podejmowaniem dobrowolnych działań w odniesieniu do środowiska naturalnego, jest najczęściej poruszonym zagadnieniem i najczęściej uwzględnianym w sprawozdawczości finansowej spółek. Odpowiedzialność ekologiczna jest pojęciem szerokim i dotyczy w szczególności przestrzegania przepisów ochrony środowiska oraz realizacji działań w obszarze poprawy efektywności biznesowej mierzonej efektem ekologicznym. Koncepcja ekologicznej odpowiedzialności oznacza zespół inicjatyw organizacji mających na celu ograniczenie wpływu przedsiębiorstwa na środowisko naturalne, w szczególności do wykonania produktu z materiałów nieszkodliwych dla środowiska, oszczędności energii, wody, materiałów w procesie produkcji, stosowania recyklingu surowców oraz produktu, wprowadzania ocen środowiskowych czy raportów z działalności środowiskowej [Słupik 2014, s. 79-80]. Dotyczy to zarówno fazy planowania i sterowania samą produkcją, jak i logistyki oraz gromadzenia i usuwania odpadów. Z punktu widzenia procesu produkcyjnego proekologiczna działalność przedsiębiorstwa będzie skupiać się na eliminowaniu negatywnych efektów oraz usprawnianiu działań w trzech obszarach, a mianowicie: zaopatrzeniu, produkcji i pakowaniu oraz transporcie i magazynowaniu [Banaszkiewicz, Makowska 2012, s. 12]. Z punktu widzenia zaś konsumentów ważnymi zagadnieniami są kwestie recyklingu, czyli powtórnego wykorzystania odpadów, jak również powtórnego wykorzystania opakowań (na przykład butelek, słoików).

3. Rachunkowość odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw

Rachunkowość społeczna ewoluowała na przestrzeni czasu. Pierwotnie traktowana była jako dyscyplina statystyczno-ekonomiczna, wykorzystywana w celu ujmowania procesów gospodarczych w skali makroekonomicznej⁴. Jako dyscyplina naukowa rachunkowość społeczna rozwinęła się natomiast w latach 70., gdy zaczęto nagle problem zanieczyszczenia i ochrony środowiska. Współczesne ujęcie rachunkowości społecznej ma wymiar mikroekonomiczny i wiąże się z ideą społecznej odpowiedzialności. Wraz ze wzrostem znaczenia zrównoważonego rozwoju i wyrosłej na jej podstawie koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu rachun-

⁴ Badania nad rozwojem rachunkowości społecznej w skali makroekonomicznej prowadzili w Polsce powojennej T. Peche i Z. Kowalczyk.

kowość stała bowiem przed trudnym zadaniem odzwierciedlenia nowych procesów zachodzących w organizacji, które do tej pory nie były przedmiotem jej zainteresowania. Niezbędne było wypracowanie rozwiązań umożliwiających dostarczenie informacji o sposobach i wynikach realizacji tych koncepcji w jednostkach działających na rynku [zob. też Biadacz, Chluska 2014, s. 50-52]. Ścisłe powiązanie rachunkowości z otoczeniem zewnętrznym uwypukla A. Jarugowa, wskazując, że rachunkowość to system stanowiący odwzorowanie obiektów uwikłanych (uwarunkowanych sytuacyjnie) przez otoczenie gospodarcze, społeczne i kulturowe oraz środowisko naturalne⁵.

Do pionierów współczesnego ujęcia rachunkowości społecznej zalicza się R. Graya, D. Owena, M. Mathews, J. Guthrie i L. Parkera [za: Krasodomska 2014, s. 191-192]. W Polsce do pierwszych publikacji poświęconych temu zagadnieniu należą prace Z. Jaglińskiej, A. Jarugowej i E. Burzymowej [szerzej zob. Biadacz 2016].

Idea CSR pozostaje w ścisłym związku z informacyjną funkcją rachunkowości. Rachunkowość odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw (ROS) definiowana jest bowiem jako „koncepcja oparta na rachunku odpowiedzialności (czyli rozliczania się) za prowadzoną działalność i jej rezultaty. Rachunek ten możliwy jest dzięki systemowi informacyjnemu rachunkowości, który daje podstawę dokumentacyjną i informacyjną rozliczania się zarządu przed właścicielem, przedsiębiorstwa przed społeczeństwem. Rachunkowość odgrywa tu podwójną rolę, gdyż działa zarówno na rzecz przedsiębiorstwa, jak i społeczeństwa” [Gierusz, Martyniuk 2009, s. 125].

Zdaniem M. Stępień [2009, s. 355]: „rola rachunkowości w realizacji społecznej odpowiedzialności wynika z istoty tego systemu informacyjno-kontrolnego, który wskazuje nie tylko możliwości pomiaru wartościowego i ilościowego czynników kształtujących elementy odpowiedzialności, ale także stanowi instrument kontroli jej realizacji, czyli pozwala rozliczyć jednostkę gospodarczą z odpowiedzialności społecznej na podstawie odpowiednio skonstruowanego sprawozdania (raportu). Na tej podstawie możliwe jest wyciągnięcie konsekwencji prawnych i społecznych, a także rynkowych, wobec podmiotów odpowiedzialnych za niewłaściwe prowadzenie działalności”.

Rachunkowość społeczna ma więc na celu przedstawienie, w jaki sposób przedsiębiorstwo integruje się ze społeczeństwem i otoczeniem, w którym działa, jak również ma za zadanie dostarczenie informacji wspomagających kierownictwo w działaniu w bardziej społecznie odpowiedzialny sposób [por. Du Toit 2008, za: [Kamela-Sowińska 2009, s. 220]. Informacje takie mogą być wykorzystywane przez zarządy zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz przedsiębiorstwa i jako takie zyskują szerszy zasięg niż te, które są przygotowywane i przekazywane w sposób tradycyjny.

Wskaźniki ujmowane w raportach opracowywane są w trakcie wdrażania strategii odpowiedzialności społecznej w każdej firmie według własnych potrzeb. Informacje prezentowane w ramach CSR powinny być zrozumiałe, istotne, czyli powinny infor-

⁵ Przedmowa do wydania polskiego A. Jarugowej [Breda, Hendriksen 2002, s. V].

mować o najważniejszych aspektach prowadzonej strategii społecznej odpowiedzialności, oraz pełne, czyli uwzględniać wszystkie obszary funkcjonowania firmy. Ważne jest, by były one również porównywalne w czasie [Krasodomska 2010, s. 339].

4. Dobre praktyki w zakresie ujmowania kosztów ochrony środowiska w sprawozdawczości zewnętrznej przedsiębiorstw przemysłu przetwórstwa sztucznego

Coraz częściej podejmowane są inicjatywy na rzecz szerzenia zrównoważonego rozwoju i przyjmowania odpowiedzialności społecznej przez przedsiębiorstwa. Interesariusze przedsiębiorstwa oczekują, że jednostki gospodarcze będą dostarczały im informacji o swojej społecznie odpowiedzialnej działalności. Działania z tego zakresu stają się w Polsce coraz powszechniejsze. Raportowanie społecznej odpowiedzialności to już nie jest moda, lecz raczej konieczność. Podstawową funkcją, jaką ono pełni, jest prezentacja osiągnięć i planów przedsiębiorstwa na płaszczyźnie ekonomicznej, społecznej i środowiskowej. Jego istotą jest pokazanie, jak wiele poszczególni interesariusze, społeczeństwo i środowisko naturalne zyskują dzięki działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwo [Ciechan-Kujawa 2013, s. 86]. Jednakże działania te podejmowane są najczęściej w wybranych obszarach, a nie kompleksowo, i raczej przez duże firmy, co spowodowane jest przede wszystkim skalą prowadzonej działalności. W przypadku międzynarodowych koncernów strategia CSR wpisana jest w ogólną strategię globalną firmy.

Rozwijają się sprawozdawczość zintegrowana, ale znacząca część polskich przedsiębiorstw zawiera w swoich sprawozdaniach tylko niektóre informacje dotyczące aspektów społecznej odpowiedzialności.

W celu odpowiedzi na pytanie, czy i w jaki sposób prezentowane są informacje dotyczące społecznej odpowiedzialności w zakresie ochrony środowiska, autorka niniejszego opracowania przeprowadziła analizę publikowanych sprawozdań finansowych wybranych przedsiębiorstw przemysłu przetwórstwa tworzyw sztucznych. Ochrona środowiska przed zagrożeniami wynikającymi z przetwórstwa tworzyw sztucznych jest bowiem zagadnieniem niezwykle istotnym dla gospodarki i każdego konsumenta⁶.

Analizie poddane zostały sprawozdania Spółek: SUWARY SA, PLAST – BOX SA, LENTEX SA, ERG SA i ERGIS SA za lata 2011-2014.

Na podstawie przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, iż ww. spółki odnoszą się do aspektu ochrony środowiska tylko w sprawozdaniach zarządu. Informacje są przedstawione w zróżnicowanym zakresie. Spółka PLAST – BOX, produkująca opakowania z tworzyw sztucznych, tj. wiadra i skrzynki plastikowe, zawarła we wszystkich swoich sprawozdaniach tylko jedno zdanie, że spełnia wszystkie warunki

⁶ Za przetwórstwo tworzyw sztucznych należy uznać produkcję wyrobów z tworzyw sztucznych oraz odzysk i recykling odpadów tworzyw sztucznych.

ki wymagane prawem względem przestrzegania norm ochrony środowiska naturalnego. Spółka ERG, zajmująca się produkcją na szeroką skalę nowoczesnych wyrobów z tworzyw sztucznych: folii polietylenowych, wyrobów wtryskowych, nie zawarła żadnych informacji na temat wpływu prowadzonej działalności na środowisko naturalne. W sprawozdaniu Zarządu ERGIS SA z działalności grupy kapitałowej (2014) jest tylko zapis dotyczący ryzyka zmiany prawa dotyczącego ochrony środowiska i ryzyka zanieczyszczenia środowiska, informujący, iż „biorąc pod uwagę inwestycje, które Grupa poczyniła w zakresie ochrony środowiska oraz funkcjonowanie systemu zarządzania środowiskiem zgodnego z normą ISO 14001, prawdopodobieństwo zanieczyszczenia środowiska wydaje się być zredukowane do minimum i w ocenie Zarządu może wystąpić ono przede wszystkim w przypadku zaistnienia zdarzeń nadzwyczajnych, takich jak: pożar, wybuch, katastrofy naturalne itd.”

Z większą starannością do prezentacji informacji dotyczących aspektu ekologicznego podeszły przedsiębiorstwa SUWARY i LENTEX.

Spółka LENTEX, czołowy producent włóknin i wykładzin, w sprawozdaniu z działalności emitenta do jednostkowego sprawozdania finansowego zawarła najważniejsze informacje dotyczące podejmowanych przez jednostkę działań w zakresie ochrony środowiska, informując jednocześnie o posiadaniu aktualnych i niezbędnych pozwoleń w zakresie korzystania z dóbr środowiska naturalnego, jak również o wysokości wnoszonych opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska naturalnego. Należy nadmienić, iż w 2012 roku została podjęta decyzja i rozpoczęto prace w zakresie wdrożenia Systemu Zarządzania Środowiskowego, zgodnego z normą PN- EN ISO 14001:2005, który ma wspomagać działania związane z ochroną środowiska w sposób zrównoważony z potrzebami społeczno-ekonomicznymi.

Spółka SUWARY, zajmująca się produkcją opakowań i innych wyrobów z tworzyw sztucznych, środków myjących i czyszczących oraz produkcją chemikaliów nieorganicznych, we wszystkich sprawozdaniach zarządu za badany okres informuje swoich interesariuszy o wdrażaniu na bieżąco zmian legislacyjnych wynikających z nowelizacji przepisów związanych z ochroną środowiska i dbaniu o prowadzenie procesów produkcyjnych w sposób nieuciążliwy dla środowiska. Informuje również o podejmowanych działaniach, które pozwalają spełnić wymogi związane z ochroną środowiska w zakresie gospodarki odpadami. Pozytywnym zjawiskiem jest znaczący wzrost zakresu publikowanych informacji w sprawozdaniu Zarządu za okres 1.10.2013-30.09.2014. Po raz pierwszy zaprezentowane zostały zagadnienia dotyczące społecznej odpowiedzialności biznesu emitenta. Zarząd Spółki podkreśla, że SUWARY SA „realizuje strategię zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności, która jest odzwierciedleniem zintegrowanego podejścia do działań podejmowanych w zakresie efektywności ekonomicznej, odpowiedzialności względem pracowników i środowiska oraz relacji z otoczeniem. Przykłada dużą wagę do utrzymywania wysokich standardów etycznych w prowadzonej działalności gospodarczej oraz do rozwoju idei Społecznej Odpowiedzialności Biznesu”. Prezentacja zagadnień społecznej odpowiedzialności dokonana została w podziale na odpowiedzialność społeczną, środowiskową i biznesu.

5. Zakończenie

Celem podjętych rozważań było przedstawienie, czy i w jakim stopniu raportowane są aspekty ekologii w sprawozdawczości zewnętrznej przedsiębiorstw przetwórstwa tworzyw sztucznych. Aby zrealizować cel główny, na podstawie studium literatury przedmiotu przybliżono założenia koncepcji zrównoważonego rozwoju i wyrosłej na niej koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu, a następnie wskazano, jaką rolę pełni w tym zakresie rachunkowość. Badania empiryczne przeprowadzono na podstawie analizy sprawozdań z działalności wybranych spółek przemysłu przetwórstwa tworzyw sztucznych. Przedstawiono praktyki stosowane przez wybrane podmioty do prezentowania informacji na temat społecznej odpowiedzialności w sprawozdaniach zewnętrznych. Przeprowadzona analiza pozwala stwierdzić, iż wraz z popularyzacją koncepcji zrównoważonego rozwoju następuje powoli zmiana świadomości, strategii gospodarowania, uwrażliwienie się przedsiębiorstw na sprawy ekologiczne oraz wprowadzanie skutecznych systemów ekologicznego zarządzania. Dotychczasowy zasób dostarczanych interesariuszom informacji jest jednakże jeszcze często bardzo mały, wręcz znikomy. Poza wymaganymi prawem działaniami, wiele przedsiębiorstw niestety nie podejmuje dobrowolnie działań proekologicznych, ale pozytywny jest wzrost świadomości i zwiększanie zakresu działalności społecznie odpowiedzialnej niektórych z nich. Największego znaczenia nabiera zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń i innych obciążeń środowiska poprzez unikanie tworzenia zanieczyszczeń w procesach technologicznych, stosowania recyklingu, instalowania urządzeń ochronnych wychwytyjących i neutralizujących zanieczyszczenia.

Literatura

- Banaszkiewicz A., Makowska E., 2012, *Spoleczna odpowiedzialność biznesu w kontekście wybranych aspektów kulturowych XXI wieku*, Copernican Journal of Finance & Accounting, vol. 1, iss. 1.
- Biadacz R., 2014, *Przesłanki uwzględniania kosztów środowiskowych w MŚP w dobie zrównoważonego rozwoju*, Prace Naukowe UE we Wrocławiu nr 343.
- Biadacz R., 2016, *Rachunkowość społeczna – ewolucja pojęcia*, artykuł przygotowany na Zjazd Katedr Rachunkowości (w druku).
- Biadacz R., Chluska J., 2014, *Koszty BHP w polityce rachunkowości podmiotu społecznie odpowiedzialnego*, [w:] Kostur A., Pfaff J. (red.), *Polityka rachunkowości a kształtowanie wyniku finansowego*, Zeszyty Naukowe UE w Katowicach, nr 201.
- Boulouta I., Pitelis C.N., 2013, *Who Needs CSR? The impact of corporate social responsibility on national competitiveness*, Journal of Business Ethics, February, vol. 119, iss. 3.
- Breda M.F., Hendriksen E.A., 2002, *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ciechan-Kujawa M., 2013, *Zakres ujawnień kosztów i źródeł finansowania inicjatyw odpowiedzialnych społecznie w świetle raportów CSR*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania Finansami, ZN nr 129.
- Communication from the Commission to the European Parliament the Council and the European Economic and Social Committee. Implementing the Partnership for Growth and Jobs: Making Europe a Pole of Excellence on Corporate Social Responsibility, COM (2006).

- Dodd M., 1932, *For Whom are Corporate Managers Trustees?*, Harvard Law Review, vol. 45.
- Du Toit A., 2008, *Sustainability Assurance as a Driver of Change for the Auditing Profession*, BAA Annual conference, Blackpool, England.
- Galimska A., 2015, *Sprawozdawczość społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw wydobywających gaz łupkowy w Polsce i w Stanach Zjednoczonych*, Studia Oeconomica Posnaniensia, vol. 3, no. 1.
- Gierusz B., Martyniuk T., 2009, *Rola rachunkowości w świetle społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa (CSR)*, [w:] *Problemy współczesnej rachunkowości*, pod red. pracowników Katedry Rachunkowości SGH, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Gordon I.M., 2007, *The Challenge for Social Accounting*, [w:] Gray R., Guthrie J. (eds.), *Social Accounting, Mega Accounting and Beyond. A Festschrift in Honour of M. R. Mathews*, CSAR Publishing, Dundee.
- Grudzewski W.M., Hejduk I.K., Sankowska A., Wańtuchowicz M., 2010, *Sustainability w biznesie, czyli przedsiębiorstwo przyszłości, zmiany paradygmatów i koncepcji zarządzania*, Poltext, Warszawa.
- Kamela-Sowińska A., 2009, *Sprawozdawczość społeczna. Czy to jeszcze rachunkowość?*, [w:] *Problemy współczesnej rachunkowości*, pod red. pracowników Katedry Rachunkowości SGH, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Komunikat Komisji. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, 3.03.2010, Bruksela, http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf (23.01.2016).
- Kowalczyk Z., 1961, *Systemy rachunkowości społecznej a koncepcja budżetu ekonomicznego we Francji*, Zeszyty Naukowe WSE w Poznaniu, seria II, zeszyt 21.
- Kowalczyk Z., 1967, *Rachunkowość społeczna a polityka ekonomiczna państwa kapitalistycznego*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Warszawa.
- Kowalczyk Z., 1974, *Rachunkowość społeczna. Wartości poznawcze i znaczenie praktyczne*, PWE, Warszawa.
- Krasodomska J., 2010, *Perspektywy rozwoju informacyjnej funkcji rachunkowości w kontekście społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, [w:] Micherda B. (red.), *Perspektywy rozwoju rachunkowości, analizy i rewizji finansowej w teorii i praktyce*, Studia i Prace UE w Krakowie, t. I, nr 14.
- Krasodomska J., 2014, *Rachunkowość społeczna – perspektywa światowa i krajowa*, Prace Naukowe UE we Wrocławiu, nr 329.
- Our Common Future*, 1987, Oxford University Press, The World Commission on Environmental and Development, Oxford.
- Peche T., 1959, *Rachunkowość przedsiębiorstw a rachunkowość społeczna*, PWG, Warszawa.
- Peche T., 1973, *Podstawy współczesnej ewidencji gospodarczej*, PWN, Warszawa.
- Penc J., 2010, *Nowe zarządzanie w nowej gospodarce*, SLG International Training Center, Warszawa.
- Polski Komitet Normalizacyjny 2010, http://www.pkn.pl/sites/default/files/discovering_iso_26000.pdf (27.02.2016).
- Raport „Wizja zrównoważonego rozwoju dla polskiego biznesu 2050”, odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/wizja-zrownowazonego-rozwoju-dla-polskiego-biznesu-2050 (26.02.2016).
- Ślupik S., 2014, *Ekologiczna społeczna odpowiedzialność biznesu w strategiach rozwoju firm*, Gospodarka w Teorii i Praktyce, nr 3 (36).
- Stępień M., 2009, *Społeczna odpowiedzialność jednostek gospodarczych przedmiotem rewizji finansowej*, [w:] Micherda B., Stępień M. (red.), *Sprawozdawczość i rewizja finansowa wobec kryzysu ekonomicznego*, UEK w Krakowie i SKWP O. Kraków, Kraków.